

**Національна академія наук України
Інститут загальної енергетики**

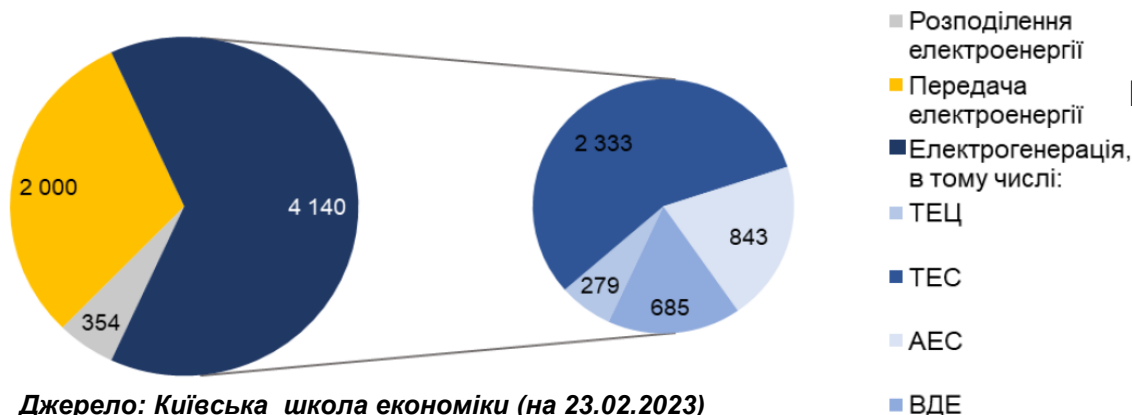
**Розподілена генерація
на об'єктах
критичної інфраструктури
України**

**Доповідач: ТЕСЛЕНКО Олександр Іванович,
провідний науковий співробітник
відділу трансформації структури паливно-енергетичного комплексу**

**VIII міжнародний конгрес інженерів-енергетиків «Інноваційний шлях відновлення
енергетики України» 17 жовтня 2023 р., м. Київ, Україна**

Руйнація енергетичної та комунальної інфраструктури

Прямі інфраструктурні збитки об'єктам електроенергетики, млн дол. США

Одним із шляхів підвищення стійкості ОЕС України в умовах війни є збільшення в її складі частки розподіленої генерації (тяжче руйнувати)

Джерело: Київська школа економіки (на 23.02.2023)

- 33 масовані атаки (270 влучань) по об'єктах енергетичної інфраструктури: вражені 24 об'єкти генерації (ТЕС, ТЕЦ, ГЕС та ГАЕС), У мережі електропередач 42 з 94 критично важливих високовольтних трансформаторів (близько 50%) були пошкоджені або зруйновані. Найбільше постраждала маневрена потужність, яка зменшилася на 68% (з 14,3 ГВт до 4,6 ГВт)
- на 30 квітня 2023 р. ОЕС України внаслідок руйнувань та тимчасової окупації втратила: потужностей АЕС - 44% (з 13,8 ГВт до 7,7 ГВт, включно з окупованою ЗАЕС), ТЕС -78%, блочних ТЕЦ - 66%, ГЕС - на 29% (з 6,6 ГВт до 4,7 ГВт, включно з Каховською ГЕС), доступна потужність ЕС на ВДЕ зменшилася на 24% (з 8,1 ГВт до 6,2 ГВт: ВЕС на 75%, СЕС на 20%).
- 5 ТЕЦ зруйновано та 8 ТЕЦ пошкоджено (з 43 ТЕЦ)
- 472 котельні пошкоджено або зруйновано (з 20 424 котелень)
- 122 централізованих теплових пунктів зруйновано
- понад 145 пог. км теплових мереж зруйновано (з 31 314 км)

Джерело: Міненерго України ,
Мінрегіон України
Звіт UNDP : "Towards
a green transition of
the energy sector
in Ukraine"

Лист - запит РНБОУ до ІЗЕ НАН України

ЗАСТУПНИК СЕКРЕТАРЯ
РАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І
ОБОРОНИ УКРАЇНИ

вул. Петра Болбочана, 8, м. Київ, 01601, телефон: (044) 255-06-50,
телефакс: (044) 255-05-85

№ _____

Директорові Інституту
загальної енергетики
Національної академії наук України
БАБАКУ В.П.

Шановний Віталію Павловичу!

Відповідно до положень Указу Президента України від 30.11.1994 № 709 «Про інформаційно-аналітичне забезпечення Президента України», статті 8 Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони України» просимо надати до Апарату РНБОУ України аналітичну записку щодо розташування елементів розподіленої електрогенерації на котельних системи централізованого тепlopостачання України.

Інформацію просимо надати в установленому порядку та на електронні адреси: klesova@rnbo.gov.ua, shoyko@rnbo.gov.ua.

З повагою

Олексій СОЛОВІЙОВ

07 лютого 2023 р. Інститутом загальної енергетики НАН України отримано лист – запит від Ради національної безпеки і оборони України про надання аналітичної записки **щодо розташування елементів розподіленої електрогенерації на котельнях системи централізованого постачання України**

Аналітична записка була розроблена співробітниками ІЗЕ НАН України та надана до РНБОУ України **21 лютого 2023 р.**

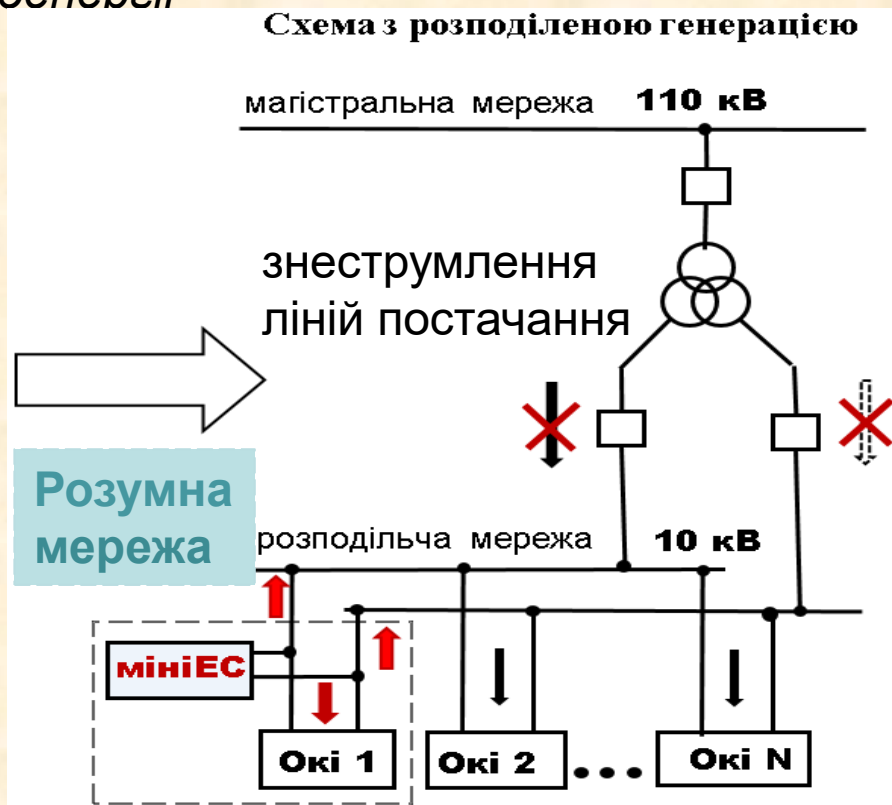
Основні положення записки надані до Плану заходів по п.9. рішення наради **ВФТПЕ НАН України від 06 лютого 2023р.**

Документ СЕД АСКОД. Апарат РНБОУ України
421/14-05/2-23 від 07.02.2023
Сертифікат 4FD4BFEDE9E1BAE3A0400000B86700008C4D0100
Підписувач Соловійов Олексій Станіславович
Дійсний з 19.08.2022 13:10:22 по 19.08.2024 13:10:22

Трансформація об'єктів критичної інфраструктури в складові розподіленої генерації

Концептуальною ідеєю підвищення стійкості ОЕС України є перетворення існуючих об'єктів критичної інфраструктури із споживачів електроенергії в її виробників – постачальників, які забезпечать власні потреби та потреби інших споживачів у електроенергії

Мета дослідження - визначення енергетичного потенціалу впровадження розподіленої генерації на існуючих об'єктах критичної інфраструктури для планування заходів у період воєнного стану та післявоєнної відбудови України

Ідентифікація об'єктів критичної інфраструктури для першочергового розміщення розподіленої генерації

Котельні

систем централізованого тепlopостачання (СЦТ)

когенераційна
газопоршнева установка
(КГПУ)
модульного типу
(в контейнері)

Переваги - наявність відповідної інфраструктури на промислових майданчиках:

- існуючі лінії електропередачі та підстанції для видачі електроенергії до місцевих розподільчих електромереж (не потребує додаткових витрат на їх будівництво);
- існуючі газогони постачання природного газу;
- висока ефективність когенерації електричної та теплової енергії;
- зменшення втрат при передачі, трансформації та розподілі електроенергії;
- стислі терміни постачання, монтажу та налагоджування серійного устаткування;
- наявність високопрофесійного персоналу.

В післявоєнній перспективі така розподілена генерація забезпечить підвищення гнучкості ОЕС України шляхом **надання додаткових послуг з регулювання потужності** в регіональних енергосистемах завдяки високій маневровій здатності КГПУ

Методичні підходи щодо визначення основних показників розподіленої генерації на об'єктах критичної інфраструктури (1)

Для кожної обраних трьох статистичних груп котелень СЦТ (група 1 – котельні тепловою потужністю від 3 до 20 Гкал/год, група 2 – від 20 до 100 Гкал/год; група 3 – 100 Гкал/год і більше) кожної області країни та м Києва були визначено середню теплову потужність умовної котельні N_{ji}^{cp} окремої статистичної групи за формулою (1):

$$N_{ji}^{cp} = \frac{N_{ji}}{M_{ji}}, \quad (1)$$

де $j=1, \dots, 24$ – порядковий номер та загальна кількість областей в країні;
 $i=1, \dots, 3$ – порядковий номер та загальна кількість статистичних груп котелень СЦТ;
 M_{ji} – кількість опалювальних котелень статистичної групи i в міських поселеннях області j країни на кінець 2014 р., одиниць;
 N_{ji} – сумарна потужність опалювальних котелень групи i в міських поселеннях області j країни на кінець 2014 р., Гкал/год.

Пропускна потужність лінії електропостачання P_{ji}^{cp} на умовну котельню середньої теплової потужності N_{ji}^{cp} окремо для кожної статистичної групи котелень i області j обраховувалась за формулою (2):

$$P_{ji}^{cp} = N_{ji}^{cp} \times e_i, \quad (2)$$

де e_i – питоме споживання електроенергії на виробництво теплової енергії (котельним обладнанням та мережевими насосами), визначене за довідником.

Методичні підходи щодо визначення основних показників розподіленої генерації на об'єктах критичної інфраструктури (3)

Річне сумарне споживання природного газу КГПУ на СЦТ в країні

$$V_p^{\text{КГПУ}} = \sum_{j=1}^{J+1} \sum_{i=1}^3 (N_{ji}^{\text{КГПУ}} \times T_p \times (365 - T_{\text{пр}}) \times b_i^{\text{КГПУ}}), \quad (7)$$

де $b_i^{\text{КГПУ}}$ – питоме споживання палива (природного газу) КГПУ на виробництво електричної енергії (за групою i), приймалось рівним 0,24...0,25 нм³/кВт·год електроенергії при питомій теплоті згоряння газу 9,5 кВт·год/нм³ (8180 ккал/нм³).

Капітальні затрати на впровадження КГПУ в країні

$$C_{\text{КГПУ}} = \sum_{j=1}^{J+1} \sum_{i=1}^3 (N_{ji}^{\text{КГПУ}} \times c_i^{\text{КГПУ}}), \quad (8)$$

де $c_i^{\text{КГПУ}}$ – питома вартість когенераційного обладнання (за групою i), приймалось рівним 750...950 дол. США/кВт встановленої електричної потужності КГПУ(за групою i).

Нормована вартість електроенергії за життєвий цикл КГПУ

$$LCOE^{\text{КГПУ}} = \frac{\sum_{t=1}^N \frac{(I_t + M \& O_t + F_t + H_t \times C_q)}{(1+r)^t}}{\sum_{t=1}^N \frac{E_t}{(1+r)^t}} \quad (9)$$

де t — поточний рік експлуатації КГПУ з початку спорудження; $N=20$ — життєвий цикл КГПУ; I_t — щорічні інвестиції (капітальні або інвестиційні витрати); M_t — умовно постійні витрати на обслуговування та експлуатацію; F_t — змінні витрати на ресурси (паливо, вода тощо); H_t — річне виробництво теплоенергії; C_q — відпускна ціна теплової енергії; E_t — річне виробництво електроенергії; r — дисконтна ставка.

Методичні підходи щодо визначення основних показників розподіленої генерації на об'єктах критичної інфраструктури (2)

Кількість КГПУ $K_{ji}^{\text{КГПУ}}$ та їх сумарна електрична потужність $P_{ji}^{\text{КГПУ}}$ для кожної статистичної групи котелень i області j визначалась за формулами (3) та (4):

- для котелень групи 1 - потужність КГПУ $N_1^{\text{КГПУ}} = 0,14$ МВт,
- для котелень групи 2 — $N_2^{\text{КГПУ}} = 0,7$ МВт;
- для котелень групи 3 — $N_3^{\text{КГПУ}} = 2,0$ МВт.

Кількість КГПУ була підвищена вдвічі з огляду на необхідність забезпечити **власні потреби котельні** в електроенергії та **потреби зовнішніх споживачів** критичної інфраструктури з використанням **однієї існуючої електролінії** розподільчої електромережі.

$$K_{ji}^{\text{КГПУ}} = 2 \times (P_{ji}^{\text{сп}} / N_i^{\text{КГПУ}}), \quad (3)$$

$$N_{ji}^{\text{КГПУ}} = K_{ji}^{\text{КГПУ}} \times N_i^{\text{КГПУ}}. \quad (4)$$

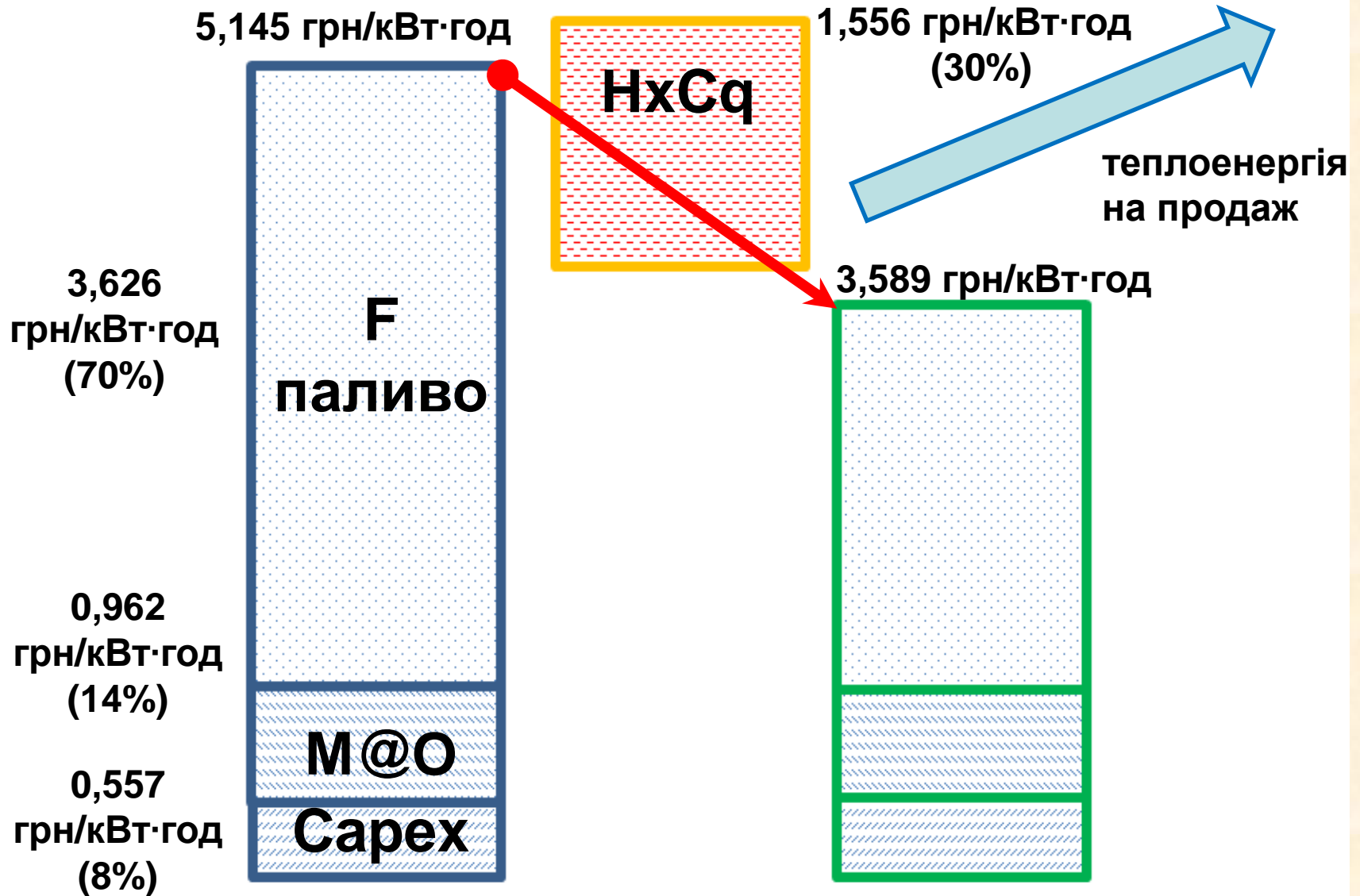
Річний сумарний виробіток електроенергії КГПУ, встановлених на котельнях СЦТ країни, визначався за формулою (5)

$$E_p^{\text{КГПУ}} = \sum_{j=1}^{J+1} \sum_{i=1}^3 (N_{ji}^{\text{КГПУ}} \times T_p \times (365 - T_{\text{пр}})), \text{ МВт}\cdot\text{год}/\text{рік} \quad (5)$$

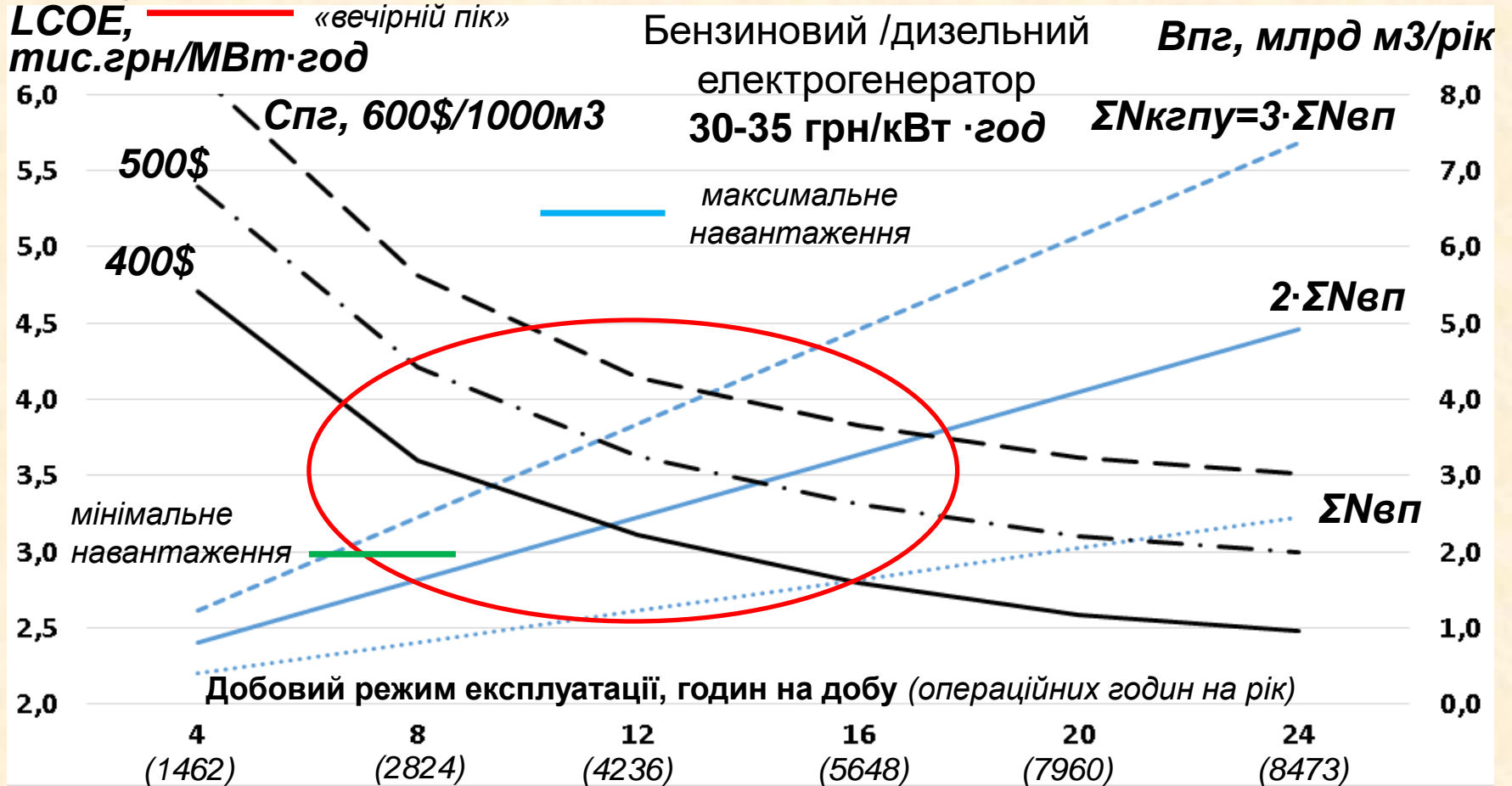
за їх сумарною потужністю, кількістю годин роботи T_p на добу, кількістю днів у році (365 днів/рік) та строком виконання ремонтно- профілактичних робіт $T_{\text{пр}}$ на рік (12 днів/рік).

Нормована вартість електроенергії

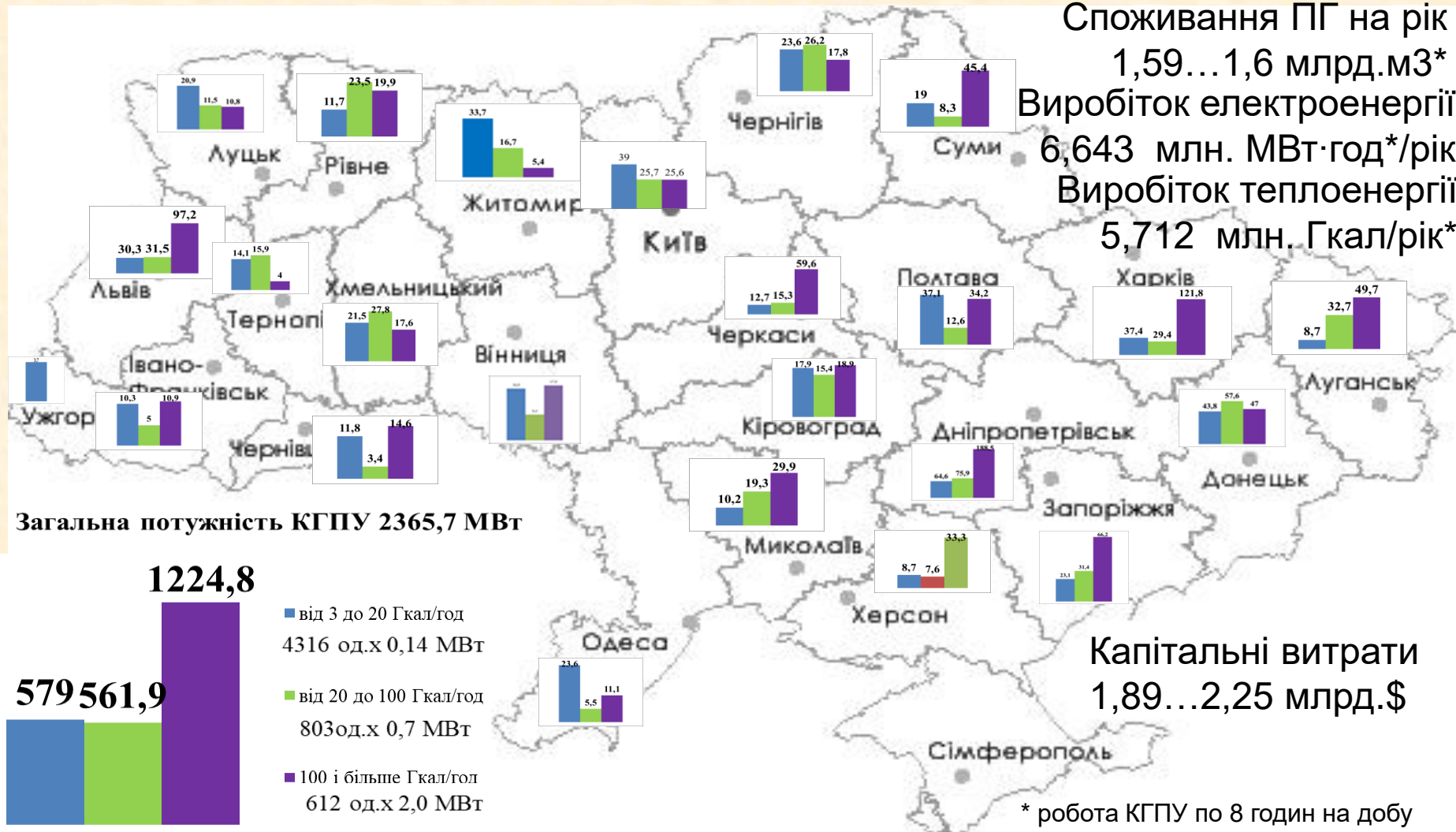
Конкуренентоспроможність малої когенерації

Довідка: граничні ціни: на ринку електроенергії «на добу наперед» (РДН) та внутрішньодобовому ринку (з 01.07.2023р): максимальні граничні ціни для годин мінімального навантаження (з 00:00 до 07:00 та з 23:00 до 24:00) – **3 000 грн/МВт·год**, максимального навантаження (з 07:00 до 19:00) – **5 600 грн/ МВт·год**, «вечірнього піку» (з 19:00 до 23:00) - **7 200 грн/ МВт·год**; мінімальна гранична ціна – 10 грн/ МВт·год;

На балансуєчому ринку: максимальна гранична ціна – 125 % від ціни РДН, визначеної оператором ринку для кожного розрахункового періоду відповідної доби постачання; - мінімальна гранична ціна – 0,01 грн/ МВт·год. За результатами торгів на РДН (01.07.2023р) середньозважена ціна склала **2932,23** грн/МВт·год. позапікового навантаження - 3079 грн/МВт·год. базового навантаження - 2777 грн/МВт·год.

Енергетичний потенціал впровадження розподіленої генерації на котельнях СЦТ України

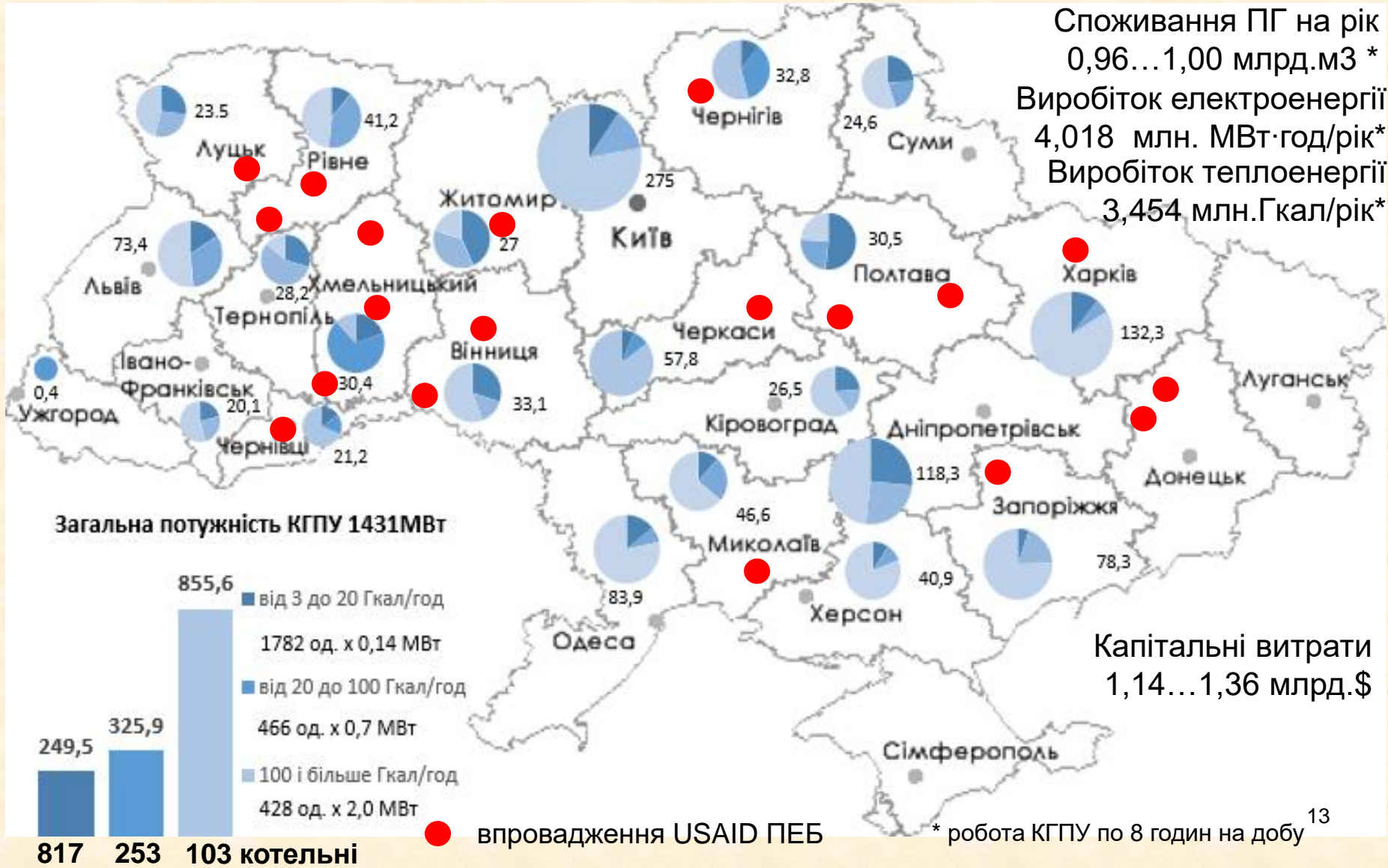

4136 409 158 котельнь

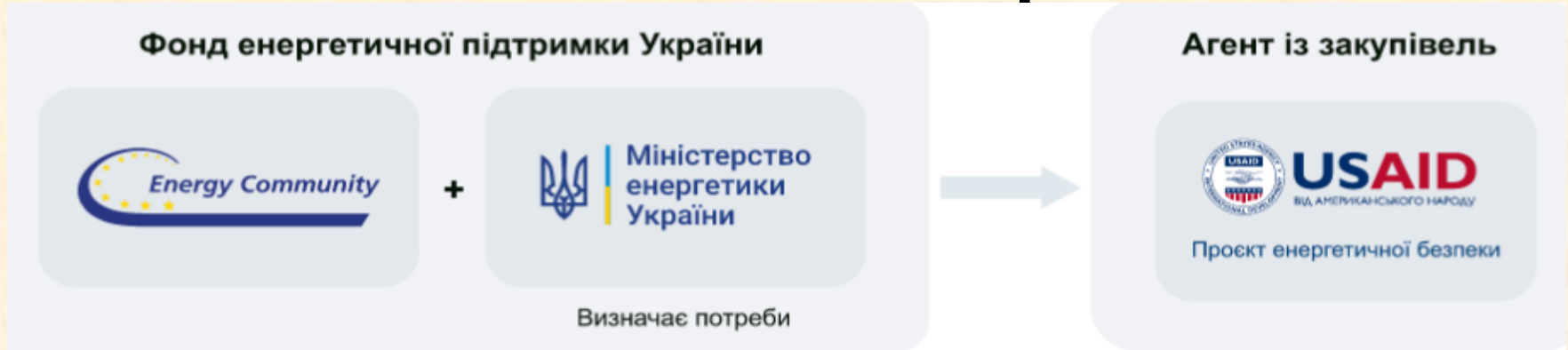
Послідовність впровадження

- Утворення робочої групи з реалізації запропонованих заходів коротко термінового формування розподіленої генерації на об'єктах критичної інфраструктури України.
- НАН України готова прийняти активну участь у роботі цієї робочої групи та надати висококваліфіковану науково-технічну підтримку
- Розробка плану – графіку заходів впровадження розподіленої генерації на об'єктах критичної інфраструктури України, який передбачатиме наступне:
  - збір, систематизація та аналіз результатів обстеження поточного стану котелень СЦТ,
  - визначення пілотних об'єктів – котелень першочергового впровадження (доцільно в обласних центрах на першому етапі встановлювати КГПУ потужністю, яка задовольняє власні потреби котельні в електроенергії)
  - визначення проектних, монтажних та налагоджувальних організацій, які на першому етапі накопичать знання, досвід, навички та уміння з впровадження типового когенераційного обладнання
  - визначення постачальників обладнання та фінансових умов його надання (лізинг, пільгове кредитування, тощо) та організація централізованої закупівлі (постачання) такого обладнання
  - розробка тендерної документації та проведення тендерів на постачання

Енергетичний потенціал розподіленої генерації на котельнях СЦТ обласних міст України

Розвиток: пілотні проєкти

USAID ПЕБ на запит ФЕПУ підготувало та провело два тендери:

1. Підвищення відмовостійкості електропостачання за допомогою розподіленої генерації

Подання пропозицій до 2 червня 2023 р. Очікуваний результат - технічний аналіз та аналіз витрат, необхідних для включення пілотного проєкту мікромережі в енергосистему України та визначення стандартизованого процесу для розширення впровадження мікромереж у різних системах розподілу

2. Закупівля більше 30 когенераційних установок загальною електричною потужністю більше 13 МВт для підприємств теплопостачання 19 міст України :

Вінниця, Дружківка, Дубно, Житомир, Запоріжжя, Кам'янець – Подільський, Краматорськ, Кременчук, Луцьк, Миколаїв, Олександрія, Полтава, Рівне, Старокостянтинів, Чернігів, Чернівці, Шепетівка, Харків, Хмельницький.

Подання пропозицій до 12 червня 2023 р.

Очікуваний результат: накопичення практичних знань, досвіду, навичок та умінь проектних, монтажних, налагоджувальних та експлуатаційних підприємств для широкомасштабного впровадження КГПУ на підприємствах теплопостачання України

Подолання нормативних бар'єрів

НАЦІОНАЛЬНА КОМІСІЯ, ЩО ЗДІЙСНЮЄ ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ У
СФЕРАХ ЕНЕРГЕТИКИ ТА КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ

- Для стимулювання розвитку розподіленої генерації шляхом законодавчого врегулювання продажу надлишку виробленої електроенергії НКРЕКП внесло зміни до Правил роздрібного ринку електричної енергії (постанова 09.05.2023 № 847).
- Ці зміни забезпечують право всім роздрібним споживачам електричної енергії (як побутовим, так і непобутовим) на продаж надлишку виробленої власною генерувальною установкою електричної енергії електропостачальникам за договірною ціною **в обсязі, що перевищує місячне споживання електричної енергії таким споживачем.**
- **КГПУ**, які будуть застосовуватись котельнями з метою забезпечення їх надійної експлуатації та власного енергоспоживання, **мають законодавче підґрунтя для здійснення енергопостачання навколишніх об'єктів критичної інфраструктури під час аварійного знеструмлення.**

ВИСНОВКИ

- Об'єднана енергосистема України (ОЕС) наполегливо руйнується російським агресором, що обумовлює довготривалі перерви електропостачання об'єктів критичної інфраструктури, підприємств та населення
- Одним із шляхів підвищення надійності ОЕС України є збільшення в її складі частки розподіленої генерації шляхом широкого впровадження когенерації
- Концептуальна ідея - перетворення існуючих об'єктів критичної інфраструктури із споживачів електроенергії в її виробників - постачальників
- В умовах дефіциту часових, матеріальних та фінансових ресурсів такими об'єктами можуть стати котельні СЦТ України з їх існуючою інфраструктурою електропостачання та паливопостачання
- Електроенергетичний потенціал розподіленої генерації на котельнях СЦТ України досягає до 2633 МВт (для когенераційних газопоршневих установок)
- Сучасні енергоефективні технології з супутнім виробництвом теплової енергії
- Підвищення гнучкості ОЕС України внаслідок високої маневреності газопоршневих електрогенераторів
- ІЗЕ НАН України запропонував РНБО утворити робочу групу з реалізації запропонованих заходів короткотермінового формування розподіленої генерації на об'єктах критичної інфраструктури України
- ІЗЕ НАН України готовий прийняти активну участь у роботі цієї робочої групи та надати висококваліфіковану науково-технічну підтримку

**Національна Академія наук України
Інститут загальної енергетики**

Дякую за увагу!

Доповідач: ТЕСЛЕНКО Олександр Іванович,

**провідний науковий співробітник відділу трансформації
структури паливно-енергетичного комплексу**